

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPETUSSUUNNITELMA

**Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma
Yhteisöpedagogi (ylempi AMK)**

Sisällys

1 Koulutusohjelman rakenne	3
2 Koulutuksen oppimis- ja tietokäsitys	3
3 Koulutuksen toteutuksen pedagoginen malli	4
4 Opintojen ajoittuminen vuosille 2012 – 2014	6
5 Opintokokonaisuuksien kuvaukset	7
5.1 Syventävät opinnot 55 op	7
5.2 Yhteisöllisten prosessien tutkiminen ja kehittäminen 35 op	7
5.2.1 Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu 5 op	7
5.2.2 Yhteisöt ja yhteisöllisyys 10 op	8
5.2.3 Viestintä ja vuorovaikutus 5 op	9
5.2.4 Pedagoginen osaaminen 10 op	10
5.2.5 Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä 5 op	11
5.3 Tutkiva ja kehittävä työote 20 op	12
5.3.1 Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät 5 op	12
5.3.2 Tutkimusosaaminen 5 op	13
5.3.3 Palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen 10 op	14
5.4 OPINNÄYTETYÖ 30 op	15
5.5 VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT 5 op	17
5.5.1. Johtaminen 5 op	17
LIITE 1	19
LIITE 2	22
LIITE 3	25
LIITE 4	26

1 Koulutusohjelman rakenne

Yhteisöpedagogi (ylempi AMK) 90 op

Syventävät ammatilliset opinnot 55 op

1. Yhteisöllisten prosessien tutkiminen ja kehittäminen 35 op
  - Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu 5 op
  - Yhteisöt ja yhteisöllisyys 10 op
  - Viestintä ja vuorovaikutus 5 op
  - Pedagoginen osaaminen 10 op
  - Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä 5 op
2. Tutkiva ja kehittävä työote 20 op
  - Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät 5 op
  - Tutkimusosaaminen 5 op
  - Palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen 10 op

Opinnäytetyö 30 op

Vapaasti valittavat opinnot (asiantuntijuuden syventäminen) 5op

2 Koulutuksen oppimis- ja tietokäsitys

Oppimisen ja opiskelun lähtökohtana on aktiivinen oppija, jolla on kehittämisorientaatio. Oppija nähdään itseohjautuvana, tiedon tulkitsijana, prosessoijana, soveltajana ja kriittisenä arvioijana sekä uuden tiedon luoja ja rakentajana. Oppijan asiantuntijuutta pyritään edelleen syventämään ja jakamaan. Oppija nähdään myös sosiaalisena ja yhteisöllisenä toimijana ja oppijana, joten koulutuksessa korostetaan osallisuusnäkökulmaa, kontekstisidonnaisuutta ja näkemyksellisyyden kehittymistä sekä ryhmäprosessien merkitystä ja hyödyntämistä oppimisessa.

Osaamisen tuottaminen tapahtuu tutkivan ja kehittävän työotteen kehyksessä, missä tärkeitä ovat tekojen perustelujen analysointi, kriittinen reflektio ja konstruktivistinen ajattelu sekä uuden tiedon tuottaminen.

Koulutuksen tietokäsitystä voidaan luonnehtia hermeneuttiseksi spiraaliksi, jossa ympäröivää todellisuutta ja toimintaa pyritään kriittisesti ymmärtämään, tiedostamaan ja käsitteellistämään näkökulmia vuorottelemalla. Koulutuksessa korostetaan poikkitieteellistä, monialaista ja –äänistä näkemystä tiedon luonteesta ja tarpeellisuudesta. Tämän lisäksi teoreettista osaamista syventämällä annetaan valmiuksia ratkaista ja kehittää työelämän haasteita.

3 Koulutuksen toteutuksen pedagoginen malli

Koulutusohjelman juonteina opintojaksoissa ja kehittämishankkeissa kulkevat profiilia kirkastavat yhteisöjen kehittäminen (toimialan kehittäminen) ja yhteisöllisyys, jossa pyritään yhteisöjen ja toimialan moniulotteisten ympäristöjen, niiden rajapintojen kriittiseen ymmärtämiseen, uuden tiedon ja menettelyjen kehittämiseen ja eri alojen tietojen yhdistämiseen johtamisen, kehittämisen, ennakoinnin ja arvioinnin pohjaksi. Nämä painottuvat eri tavoin opintojaksoittain.

- A. **Työelämäläheisyys ja -yhteys** toteutuvat opetuksessa, ohjauksessa ja arvioinnissa. Opetussuunnitelman sisällöt vastaavat toimialan ja työelämän tarpeita ja sen toteutus tapahtuu pääosin työelämään liittyvinä oppimis- ja kehittämistehtävinä. Huomioidaan toimialan, paikallisen, seudullisen ja alueellisen kehittämisen tasot. Toivomme yhteistyön ja sitoutumisen rakentuvan opiskelijoiden työpaikkojen kanssa siten, että opiskelija voi käyttää opiskeluunsa osittain työaika. Haasteellisena tavoitteena on opiskelijan asiantuntijuuden kehittymisen todentuminen laadukkaana toimintana.
- B. Pedagogisen mallin kehyksessä oppimisprosessia toteutetaan osin **vertaisoppimisryhmissä**, jotka muodostuvat opiskelijan kehitymisintressin, työpaikan oppimishaasteiden ja aihealueiden perusteella. Moniammatillinen opiskelijaryhmä nähdään vertaisoppimisen oppimisresurssina.
- C. **Pedagogisen mallin menetelmällisinä lähtökohtina ja kokoavina periaatteina toimivat:**
- 1) **tutkiva ja kehittävä työote**, joka toimii työvälineenä ammatillisten ilmiöiden jäsentämiseen, tutkimiseen ja arviointiin.
  - 2) **ongelmaperusteinen lähestymistapa**, jonka avulla pyritään kehittämään ja ratkaisemaan työelämän todellisuudesta nousevia haasteita.
  - 3) **kansainvälisyysosaamisen vahvistuminen**, jota tuotetaan vieraskielisen opetuksen, kirjallisuuden ja KV-hankkeissa oppimisen mahdollistamisena.
  - 4) Lisäksi oppiminen nähdään opiskelijan, työpaikan ja lehtoreiden yhteisenä prosessina, jossa opiskelijan itseohjautuvuutta tuetaan. **Joustavuudella mahdollistetaan työn ja opiskelun rinnakkain kulkeminen.**

Oppimisen ja osaamisen tuottaminen ja kehittyminen rakentuu:

- a. lähijaksoista ja niissä käytävästä dialogista, ohjauksesta, vertaisoppimisesta ja vuorovaikutuksellisista oppimistavoista sekä asiantuntijoiden luennoista ja seminaarityöskentelystä (ydintavoitteet ja ydinosaaminen).
- b. Verkkokeskusteluista ja -työskentelystä, jossa syvennetään ja reflektoidaan ydinosaamisen alueita vertaisoppimisryhmissä.
- c. kirjallisista oppimistehtävistä ja oppimisaineistoon perehtymisestä, joiden pohjana ovat vieraskielinen kirjallisuus, alan tuorein tutkimustieto sekä niiden jalostaminen ja soveltaminen toimialamme kehittämiseen. Suuntaa opintojakson kokonaisosaamisen hallintaan. Tämä on opiskelijan itsenäistä työskentelyä.
- d. oman työn ja työyhteisön kehittämisen kautta oppimisesta, tutkivan ja kehittävän työotteen sisäistämisen (itsereflektio) kautta, jossa toteutetaan koehankkeita, kuvataan toimintaa, analysoidaan ja arvioidaan toimintaa sekä tehdään kehittämissuunnitelmia. Tavoitteena ovat uudet toimintamallit ja toimintatavat. Tämä on ohjattua työskentelyä.

e. ongelma- ja perusteisen lähestymistavan hyödyntämisestä, jossa vertaisoppimisryhmät voivat ottaa oppimisprosessikseen laajemminkin erilaisia työelämän ja toimialamme ongelmia tai kehittämistä vaativia kohteita työelämässä.

Opintojen alussa opiskelija perehtyy koulutuksessa käytettävään virtuaaliseen oppimisympäristöön. Sähköinen viestintä on oleellinen osa opiskelijan ja opiskelun ohjausta. Opiskelu- ja ympäristöön kuuluvat opiskelijoiden käytössä olevat kirjasto- ja informaatiopalvelut Nuorisotiedon kirjastossa Pasilassa. Oppimisalustana käytetään Humakin HumakPro-alustaa ja sähköpostiyhteyksiä, joita hyödynnetään itseopiskelussa ja opintojen ohjauksessa.

Opetussuunnitelman rakentuminen ja yhteisöpedagogin (ylempi AMK) osaaminen

Yhteisöpedagogi (YAMK) -tutkintoon johtavan koulutuksen opetussuunnittelutyön perustana ovat: Koulutuksen perustehtävä ammattikorkeakoululainsäädännön mukaan, Bolognan julistus, European ja Qualification Framework (EQF), SUOSITUS TUTKINTOJEN KANSALLISEN VIITEKEHYKSEN (NQF) JA TUTKINTOJEN YHTEISTEN KOMPETENSSIEN SOVELTAMISESTA AMMATTIKORKEAKOULUISSA (ARENE 2010) sekä Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2012 ja 2013–2016. Tällä hetkellä voimassa olevat Humanistisen ammattikorkeakoulun tehtävä ja visio, strategiset tavoitteet ja pedagogiset linjaukset on otettu huomioon opetussuunnitelmatyössä.

Taustalla ovat myös valtakunnalliset työelämän ja laadunvarmistukseen liittyvät näkökulmat. Opetussuunnitelman laatimisessa on huomioitu nuoriso- ja järjestötoimialojen asiantuntijatehtävissä toimivien työelämän edustajien ja Työelämän neuvottelukunnan näkemyksiä opetussuunnitelman kommentointikierroksella opetussuunnitelmaluonnokseen tammikuussa 2012.

Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana ja Yhteisöpedagogi (YAMK) -tutkinnon perustana käytetään EQF:n mukaisia osaamisen tasokuvauksia. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon osaamista vastaava taso on 7 (liite 3). Koulutusohjelman osaamiskompetenssit koostuvat yleisistä ylemmän ammattikorkeakoulu-tutkinnon työelämävalmiuksia kuvaavista kompetensseista (liite 1), yhteisöpedagogin (ylempi AMK) koulutusohjelmakohtaisista erityis- /ydinosaamisvaatimuksia kuvaavista kompetensseista (liite 2).

Koulutus on suunnattu humanistisella ja kasvatusalalla toimiville, järjestö- ja nuorisotyötoimialojen ammattilaiselle, joka haluaa syventää ja kehittää osaamistaan sekä parantaa oman toiminta-alueensa kehittämistaitoja erityisesti yhteisöjen kehittämisen näkökulmasta. Tutkinnon suorittanut henkilö voi toimia asiantuntijatehtävissä humanistisen ja kasvatustieteiden ja järjestö- ja nuorisotyötoimialojen erilaisissa uusien toimintamallien ja laajemminkin toimialan aktiivisena kehittäjänä ja johtamistehtävissä. Järjestö- ja nuorisotyön toimialoille tarvitaan kehittämis-, asiantuntija-, johtamis- ja opetustehtäviin koulutettuja henkilöitä, joilla on ylempi amk-tutkinto.

4 Opintojen ajoittuminen vuosille 2012 – 2014

Lukuvuosi 2012 – 2013 (45 op)

- Opintojen aloittaminen ja orientaatio-opinnot (Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu); alkaa elokuu 2012 (I vuonna 2 op; II vuonna 3 op)
- Yhteisöt ja yhteisöllisyys -opintojakso 10 op; syys-marraskuu 2012
- Palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen -opintojakso 10 op; jouluhelmikuu 2012-2013
- Pedagoginen osaaminen -opintojakso 10 op; helmi-huhtikuu 2013
- Tutkimussuunnitelmaseminaaria maalishuhtikuun lähijaksoilla 2013
- Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät -opintojakso 5 op; toukokuu 2013
- Pitkin vuotta suoritetaan tehtävien ja seminaarien muodossa Tutkimusmenetelmäopintoja Opinnäytetyöopintoja 8 op

Lukuvuosi 2013 – 2014 (45 op)

- Viestintä ja vuorovaikutus -opintojakso 5 op; syys-lokakuu 2013
- Opinnäytetyön väliseminaari; loka-marraskuu 2013
- Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä -opintojakso 5 op; joulutammikuu 2013-14
- Vapaasti valittavat opinnot suoritetaan jokaisen oman Hopsin ja aikataulun mukaisesti. Johtamisen opintokokonaisuus 5 op tarjotaan; helmi-maaliskuu 2014
- Pitkin vuotta suoritetaan Tutkimusmenetelmäopintoja ja Opinnäytetyöopintoja tehtävien ja seminaarien muodossa 27 op
- Opinnäytetyöseminaari huhtikuu 2014
- Valmistuminen kesäkuu 2014

5 Opintokokonaisuuksien kuvaukset

Opetussuunnitelman eri opintokokonaisuuksissa on kuvattu opintokokonaisuuden opintopistemäärä, tavoite, sisältö, ajoitus, toteutus ja arviointi sekä kaikille yhteinen kirjallisuus ja oheiskirjallisuus.

5.1 Syventävät opinnot 55 op

5.2 Yhteisöllisten prosessien tutkiminen ja kehittäminen 35 op

5.2.1 Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu 5 op

Tavoite

Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa ja osaa arvioida omaa osaamistaan humanistisella ja kasvatusalalla (järjestö- ja nuorisotyön toimiala) ja suhteuttaa sitä tutkinnon osaamistavoitteisiin. Hän laatii HOPSin ja tekee tarpeelliset valinnat opintojen suhteen ja ymmärtää ja osaa ohjata tavoitteellisesti omaa oppimisprosessiaan ja jatkuvaa oppimistaan. Hän ymmärtää tutkinnon tavoitteleman ammatillisen kasvun ja asiantuntijuuden prosessin ja osaa suhteuttaa sen omaan osaamiseensa ja asiantuntijuuden kehittymiseen. Lisäksi opiskelija orientoituu yhdessä oppimiseen ja opitun jakamiseen ryhmäytymisen kautta.

Sisältö

- opiskelija arvioi aiemmin hankittua osaamista ja tekee asiantuntijuuden vahvistamiseen tähtäävän henkilökohtaisen opintosuunnitelman.
- henkilökohtaiset hops-keskustelut ja ryhmähopsaukset, ryhmäytymisprosessi.
- ammatillisen kasvun ja asiantuntijuuden kehittymisen prosessi.
- oman toiminnan suunnittelu, organisointi ja kehittäminen.

Ajoitus

Ensimmäisen opintovuoden syksystä toisen vuoden kevääseen

Toteutus

Lähiopetus 3 op, itsenäinen työ 2 op (HOPS, kirjallinen tuotos)

Arviointi

Arvioidaan asteikolla suoritettu-täydennettävä. Tuotoksina HOPS ja yksi kirjallinen ammatillista kasvua ja asiantuntijuutta refleктоiva tuotos. Jatkuva näyttö koko opintoprosessin ajan.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) 2008. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Helsinki. Kansanvalistusseura.
- Salminen, J. & Heiskanen, J. 2011. Taltuta kiire. Hämeenlinna: Talentum. TAI

Lampikoski, T. 2009. Hidasta! ajankäytön valinnat arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Toom, A. & Onnismaa, J. & Kajanto, A. (toim.) 2008. Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47.vuosikirja. Gummerus.

5.2.2 Yhteisöt ja yhteisöllisyys 10 op

Tavoite

Opintojaksossa opiskelija saa valmiudet yhteisöllisten prosessien tunnistamiseen, ohjaamiseen, tutkimiseen ja kehittämiseen. Opiskelija ymmärtää yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasoisien toiminnan ja kykenee havainnoimaan ja analysoimaan dynamiikkaa eri tasoilla. Opiskelija oppii tunnistamaan ympäröivän yhteiskunnan muutosprosesseja ja hallitsee niitä kuvaavan käsitteistön. Opiskelija hahmottaa yhteisöllisyyden monikulttuurisessa ja kansainvälisessä kontekstissa sekä kykenee visioimaan tulevaisuuden yhteisöjä ja yhteisöihin liittyviä haasteita. Opiskelijat rakentavat, harjoittelevat ja reflektivat omaa yhteisöllistä asiantuntijuuttaan sekä yhteisöjohtajuutta opintojakson aikana kokemuksellisen oppimisen keinoin.

Sisältö

- yksilö, ryhmä, yhteisö ja yhteisölliset prosessit
- yhteiskunnalliset muutokset ja yhteisöjohtaminen
- yhteisön hyvinvointi ja yhteisölliset menetelmät
- yhteisölliset innovaatiot
- kansainvälinen ja monikulttuurinen näkökulma yhteisöllisyyteen

Ajoitus

Ensimmäisen opintovuoden syksy

Toteutus

Lähiopetus (4 op) sisältää luentoja ja ryhmätyöskentelyä, josta osa tapahtuu verkossa lähijaksojen välillä. Lähijaksojen työskentely perustuu lähijaksojen välillä pienryhmissä tehtävään kirjallisuuskatsaukseen (2 op) ja siihen liittyvä verkkokeskusteluun (2 op). Pienryhmät valitsevat itselleen yhteisön (hankkeen, verkoston, työyhteisön tai ryhmän,) jonka toimintaa tutkivat. Ryhmät esittelevät tuloksensa jakson viimeisellä lähijaksolla järjestettävässä seminaarissa.

Arviointi

Opintojakson suorittamisen edellytyksenä on lähiopetukseen osallistuminen, kirjallisuuskatsaus ja verkkokeskustelu sekä seminaariesitys. Tavoitteiden saavuttamista sekä asiantuntijuuden kehittymistä arvioidaan opintojakson ydinalueilla. Opintojaksoon kuuluu itsearviointi ja vertaisarviointi, jossa opiskelija arvioi omaa ja vertaisryhmän oppimisen prosessia, kehittymistä ja osallistumista. Kokonaisarvioinnissa on numeerinen ja sanallinen osio.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Bion, W. R. 1979. Kokemuksia ryhmistä: ryhmädynamiikka psykoanalyysin näkökulmasta. Espoo: Weilin + Göös.
- Castells, M. 2009. Communication power. Oxford: Oxford University Press.

- Della Porta, D.. 2006. Social movements: an introduction. 2. ed. Malden (Mass.): Blackwell,
- Koivisto, T., Mikkonen, T., Vadén T., Valkokari, K., Ahonen M. & Vainio N. 2011. Rajoja ylittävä innovointi. Tampere: Tampere University Press.
- Oksanen, A. & Salonen, M. (toim.) 2011. Toiminnallisia loukkuja. Hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

5.2.3 Viestintä ja vuorovaikutus 5 op

Tavoite

Opintojakson suoritettuaan opiskelija kykenee yhdessä oppimiseen, opitun jakamiseen ja toimintatapojen kehittämiseen erilaisissa asiantuntijayhteisöissä. Hän kykenee toisten kuuntelemiseen sekä asioiden kirjalliseen, suulliseen ja visuaaliseen esittämiseen erilaisille kohderyhmille. Opiskelija ymmärtää vuorovaikutustaitojen ja viestinnän merkityksen vaikuttamisen ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Hän osaa toimia erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa sekä osaa organisoida ja luoda ammatillisia verkostoja. Hän ymmärtää ryhmä- ja tiimityöskentelyn periaatteet ja osaa työskennellä yhdessä toisten kanssa monialaisissa työryhmissä ja johtaa niitä. Opiskelija osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa omassa työssään. Hän kehittää ja vahvistaa omia persoonallisia vuorovaikutustaitojaan. Opiskelija myös vahvistaa kansainvälistä osaamistaan viestinnän ja vuorovaikutuksen osaamisalueella.

Sisältö

- monipuoliset viestintätaidot, oman kompetenssin syventäminen
- viestinnän kontekstisidonnaisuus
- viestintä eri kohderyhmille ja vaikuttaminen
- haasteelliset vuorovaikutustilanteet
- verkostotyö viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmasta
- vaikuttaminen ja vuorovaikutustaidot

Ajoitus

Toisen opintovuoden syksy

Toteutus

Lähiopetus 2 op, itsenäinen työ 3op (työelämän kehittämistehtävä, arvioiva raportti, verkkokeskustelu)

Arviointi

Opintojakso arvioidaan asteikolla 1-5, täydennettävä. Arviointi kohdistuu lähiopetuksen yhteisölliseen prosessiin ja itsenäisen opiskelun tuotoksiin.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Bartlett, C. & Linnasalmi, L. 2004. Neuvottelut ja kokoukset englanniksi. Helsinki. Multikustannus.
- Choo, C. W. 2006. The knowing organization: how organizations use information to construct meaning, create knowledge, and make decisions. 2. painos. New York: Oxford University Press.

- Isokorpi, T. 2006. Napit vastakkain. Ristiriidat, rajat ja ratkaisut. Juva. PS-kustannus.
- Karhu, M. 2005. Asiantuntija viestii: ajatuksesta vaikutukseen. Helsinki. Inforviestintä.
- Kauppila, R. A. 2011. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mustonen, A., Kotilainen, S, Salo-Lee, L. & Lasonen, J. 2005. Uusrenessanssiajattelu, digitaalinen osaaminen ja monikulttuurisuuteen kasvaminen. Helsinki. Okka, Opetus, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö.
- Torkki, J. 2006. Puhevalta: kuinka kuulijat vakuutetaan. Helsinki. Otava.

5.2.4 Pedagoginen osaaminen 10 op

Tavoite

Pedagogisen osaamisen opintojaksossa opiskelija osoittaa tiedostavansa ja kykenevänsä syventämään omaa pedagogista osaamista ja kehittämistä yhteisöissä sekä toimintaverkostoissa. Opiskelija osaa reflektoida alan ammattieettistä kasvua ja voimaantumisen prosessia. Opiskelija osaa arvioida ja syventää asiantuntijuuden jakamista ja vaikuttamistoimintaa sekä kykenee kehittämään ryhmä- ja tiimityöskentelyn periaatteita ja työryhmissä toimimisen sekä ryhmän ohjaamisen osaamista. Opiskelija ymmärtää ja hahmottaa kriittisesti viimeaikaiseen käyttäytymistieteelliseen tutkimustietoon perustuvan ihmisen kasvun, kehityksen ja toiminnan näkökulmana yhteisölliset toimintaympäristöt. Lähijaksoilla opiskelija osaa systemaattisesti arvioida pedagogiseen ja kouluttamiseen liittyvien ohjaamisen sekä osaamisen taitoja sekä näiden prosessien kehittämistarpeita. Tavoitteena on, että opiskelija osaa syventää kokonaiskuvaa henkilökohtaisten ohjaajuuden elementeistä, kykenee arvioimaan reflektiivisesti ja moniasiantuntijuutta hyödyntäen omaa pedagogista osaamistaan ja osaamisen kehitysvisiona. Opintojaksossa tuetaan toimialan vaatimusten ja opiskelijan omien henkilökohtaisten kehittämistavoitteiden kohtaamista ja voimaantumista. Opiskelija osoittaa pedagogista osaamistaan, hahmottaa erilaisia pedagogisia lähtökohtia ja osaa tunnistaa pedagogiset kehitysprosessit niin toimialalla kuin omassa pedagogisessa toiminnassa. Opiskelijalle muodostuu kuva omasta pedagogisesta toiminnasta laatutyönä, jota arvioidaan ja kehitetään kriittisellä reflektiolla ja opetuskäytäntöjen syventämisellä. Opintojakso rakentuu kahdesta osasta: Koulutusosaaminen 5 op ja Pedagoginen osaaminen 5 op.

Sisältö

Koulutusosaaminen 5 op

- psykologisen osaamisen syventäminen yhteisöllisten kontekstien näkökulmasta
- koulutusprosessin hallinta ja organisointi
- didaktiset oppimis- ja ohjauskäsitteet
- ryhmätyöskentelytaitojen syventäminen ja pedagoginen vaikuttaminen
- arvot ja eettisyys ohjauksessa

Pedagoginen osaaminen 5 op

- pedagoginen ajattelu- ja toimintatapa toimialalla
- ohjaajuuden syventäminen: ryhmä- ja roolityöskentely oppivan yhteisön voimavarana
- ryhmässä toimimisen ja ohjaamisen eri näkökulmien havaitseminen sekä niiden kehittäminen asiantuntijuuden jakamisen ja voimaantumisen näkökulmasta
- pedagogisten prosessien havaitseminen, reflektointi ja kehittäminen
- osallistava pedagogiikka

Ajoitus

Ensimmäisen opintovuoden kevät

Toteutus

Koulutusosaaminen 5 op: Lähijaksot sisältävät asiantuntijaluentoja ja työskentelyä kontaktissa. (2 op). Lähijaksojen välillä toteutetaan vertaisoppimisryhmässä koulutusprosessi innovatiivisia prosessi-, ongelmanratkaisu- ja oppimiskäsityksiä hyödyntäen ja soveltaen yhteisöllisyyttä ja yhteisöjen kehittämistä sekä kehittäen mahdollisia kv –yhteyksiä. (3 op).

Pedagoginen osaaminen 5 op: Lähijaksot sisältävät koulutusprosessin esittely kontaktissa (1 op) ja itsenäistä työskentelyä lähijaksojen välillä. Oppimistehtävässä reflektoidaan koulutusprosessin lisäksi opintojakson kirjallisuutta ja koulutusprosessia sekä omaa oppimis- ja ohjauskäsitystä voimaantumisen sekä ammattietiikan näkökulmasta. Oppimistehtävässä hyödynnetään vähintään neljää kirjallista teosta. (4 op).

Arviointi

Opintojaksossa arvioidaan tavoitteiden saavuttamista ja ydinosaamisalueiden kehittymistä. Prosessiarviointia tehdään opintojakson aikana vertaisarvioinnin ja arviointikeskustelujen muodossa. Työelämän mahdollinen mentori arvioi koulutustapahtuman yhdessä opiskelijoiden kanssa, joka liitetään opintojakson oppimistehtävään. Arviointi tehdään laadullisen ja sanallisen arvioinnin muodossa sekä numeraalisesti. Arviointi kohdistuu kirjalliseen työhön ja koulutusprosessin toteuttamiseen.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Atjonen, P. 2007. Hyvä, paha arviointi. Helsinki: Tammi.
- Frisk, T. (toim.) 2003. Ohjaaminen työssä. Helsinki: Educa.
- Hankamäki, J. 2008. Dialoginen filosofia: teoria, metodi ja politiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jarvis, P. 2010. Adult education and lifelong learning: theory and practice. London: Routledge.

5.2.5 Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä 5 op

Tavoite

Tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa laajentuneen toimintaympäristön ja sen mukanaan tuomat haasteet ja mahdollisuudet ja syventää kompetenssiaan toimia kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä. Opiskelija osaa soveltaa oman alansa kansainvälistä tietoa ja osaamista ja löytää mahdollisuudet oppimiseen ja alan kehittämiseen hyödyntämällä kansainvälistä verkosto- ja yhteistyötä. Opiskelija ymmärtää oman ammatillisen tehtäväalueensa aseman ja merkityksen kansainvälisessä toimintaympäristössä. Hän myös syventää tietoisuuttaan globaalien prosessien merkityksestä ja vaikutuksesta suomalaiseen yhteiskuntaan.

Sisältö

- kansainvälinen toimintaympäristö
- ihmisoikeudet kansainvälisen osaamisen ytimessä
- kansainvälinen verkosto- ja yhteistyö

- omaa tehtäväaluetta määrittävät kansainväliset strategiat ja sopimukset

Ajoitus

Toinen opintovuosi

Toteutus

Lähiopetus 2 op, itsenäinen työ ja vertaisryhmässä tapahtuva oppiminen 3 op.

Arviointi

Kirjalliset työt arvoasteikolla 1-5, kontaktit suoritettu-täydennettävä.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Hammarberg, T. 2011. Human Rights in Europe: No Grounds for Complacency. Council of Europe Commissioner for Human Rights.
- Pitkänen, P. 2011. Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Vastapaino.
- Lisäksi 1-2 teosta, joista ilmoitetaan viimeistään opintojakson alussa.

5.3 Tutkiva ja kehittävä työote 20 op

5.3.1 Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät 5 op

Tavoite

Opintojaksossa työelämän kehittämistä ja kehittämisosaamista (tietoa ja taitoa) syvennetään ja laajennetaan teoreettiskäytännöllisenä ja monipuolisena yhteisöllisenä sosiokonstruktiivisena tutkivana ja kehittävänä oppimisprosessina. Opintojakson tavoitteena on vahvistaa demokraattista, moniäänistä ja yhteisöllisesti osallistavaa osaamista sekä parantaa valmiuksia toimia erilaisissa asiantuntijayhteisöissä dialogisesti ja rakentavasti yhdessä toimijoiden kanssa. Opiskelija oppii ja hallitsee uusia strategisia työvälineitä ja kehittämistoiminnan menetelmiä toteuttaakseen itsenäisesti mm. sosiaaliseen pääomaan ja innovaatioihin ja työelämän kehittymiseen kiinnittyviä hankkeita ja käynnistääkseen asiakas- ja yhteisölähtöisiä kehittämistoimintoja. Opiskelija syventää valmiuksiaan ongelmanratkaisuun ja muutosprosesseihin luovan, innovatiivisen ja tulevaisuussuuntautuneen reagoinnin, ennakoinnin ja toteutuksen avulla. Opiskelija syventää omaa asiantuntijuuttaan ja professionaalisuuttaan työelämän kehittäjänä ja osaa tarkastella omaa arvoperustaansa ja ammattieettisiä periaatteitaan ja ymmärtää reflektion merkityksen ammatillisessa kasvussa. Opiskelija osaa toimia kehittävän työtavan mukaisesti ja osaa käynnistää ja toteuttaa muutosprosesseja ja projekteja. Opintojakson tavoitteena on vahvistaa opiskelijan työelämän toimintakulttuurien tuntemusta, arviointitaitoja sekä kykyä toimia rajallisen tiedon pohjalta monialaista osaamista vaativissa tilanteissa.

Sisältö

- kehittämisen toimintamalleja ja -menetelmiä
- strateginen johtaminen, osaamisen johtaminen ja työn organisointi
- luova ongelmaratkaisu
- tutkiva ja kehittävä työote järjestö- ja nuorisotyössä
- asiantuntijuus ja työelämän kehittäjän ammatti-identiteetti ja ammattietiikka
- muutosprosessit

- tulevaisuussuuntautuneisuus ja ennakointi
- reflektio ja arviointitaidot työelämän kehittämisessä

Ajoitus

Ensimmäisen opintovuoden kevät

Toteutus

Lähiopetus 2 op, itsenäinen työ 3 op (työelämän kehittämistehtävä ja raportti, menetelmäpankki, oman toiminnan arviointituotos)

Arviointi

Opintojakso arvioidaan asteikolla 1-5, täydennettävä. Tuotoksena arvioidaan laajahko työelämän kehittämissuunnitelma ja toteutushanke, joka tehdään omaan työyhteisöön sekä oman toiminnan arviointituotos.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Antola, T. & Pohjola, J. 2006. Innovatiivisuuden johtaminen. Helsinki: Edita.
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämissuunnitelma. Hamina: Akatiimi Oy
- Santalainen, T. 2006. Strateginen ajattelu. Helsinki: Talentum.
- Seppänen-Järvelä, R. & Vataja, K. (toim.) 2009. Työyhteisö uusille urille. Kehittäminen osaksi arjen työtä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Toikko, T. & Rantalainen, T. (toim.) 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämissuunnitelmaan, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Vastapaino
- Venkula, J. 2005. Epävarmuudesta ja varmuudesta. Johdantoa epävarmuuden kohtaamiseen. Helsinki: Kirjapaja.

5.3.2 Tutkimusosaaminen 5 op

Tavoite

Opintojakson tavoitteena on vahvistaa tutkimuseettistä osaamista, tutkimusmenetelmien hallintaa sekä kirjallisen argumentoinnin ja raportoinnin osaamista.

Opiskelija ymmärtää tieteellisen ja toiminnallisen tutkimuksen erot. Hän ymmärtää laadullisten ja määrällisten menetelmien mahdollisuudet ja rajoitukset. Opiskelija osaa määritellä ja rajata tutkimuksellisen kehittämistehtävänsä sekä perustella valitun kehittämistehtävänsä kannalta tarkoituksenmukaisen aineiston keruun ja analyysimenetelmän. Hän hallitsee tutkimuseettiset periaatteet, tutkimuksellisen lukutaidon sekä kirjallisen raportoinnin ja lähdeviittaustekniikan.

Sisältö

- tutkimuksellinen kehittämistyön metodologia
- aineiston hankinnan menetelmät
- aineiston analysointimenetelmät
- tutkimuseettiikka
- tieteellinen kirjoittaminen (ymmärrettävän ja oikeakielisen asiatekstin tuottaminen)

Ajoitus

Toisen opintovuoden kevät

Toteutus

Opintojakso toteutetaan lähiopetuksena ja itsenäisesti opiskellen. Opiskelija osallistuu lähiopetukseen (1 op) ja tenttii opintojakson kaikille yhteisestä kirjallisuudesta kaksi valitsemaansa teosta (2 op). Lisäksi opiskelija laatii esseekirjoitelman (2 op), jossa hän tarkastelee erilaisten menetelmävalintojen merkitystä oman kehittämistehtävänsä suorittamiselle.

Esseekirjoitelma ja opintojakson kirjallisuus voidaan suorittaa myös yhtenä laajempina opinnäytetyöopintoja tukevana esseetehtävänä (4 op), jossa opintojakson kirjallisuutta peilataan oman kehittämistehtävän menetelmällisiin valintoihin käyttäen apuna muuta erikseen sovittavaa omaa kehittämistehtävää tukevaa lisäkirjallisuutta.

Arviointi

Opintojaksossa arvioidaan tavoitteiden saavuttamista ja ydinosaamisalueiden hallintaa. Opintojakso arvioidaan asteikolla 1-5. Opintojaksosta annetaan myös sanallinen arviointi. Arviointi kohdistuu kirjallisiin suorituksiin.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

5.3.3 Palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen 10 op

Tavoite

Opintojakson aikana opiskelija kehittää osaamistaan palveluiden tuottamisesta ja palveluprosessien kehittämisestä sekä laajentaa näkemystään teoreettiskäytännöllisesti osallisuuden näkökulmaa painottaen. Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittämisen suuntauksia. Opiskelija osaa analysoida, arvioida ja kehittää palveluprosesseja. Opiskelija lisää taitojaan soveltaa palveluiden arviointimalleja, kehittää palvelukokonaisuuksia sekä kykyä käynnistää niitä. Opiskelija lisää osaamistaan monituottajamallien käyttämisessä.

Sisältö

- palveluiden tuottamisen ajankohtaisia suuntauksia toimialalla
- julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö palveluiden tuottamisessa
- palveluiden kehittämisen malleja
- palvelumuotoilu
- palveluosaaminen
- palveluiden johtaminen
- palvelutoiminnan ja palveluiden laadun sekä arvioinnin kehittäminen
- palveluiden monituottajamallit

Ajoitus

Ensimmäinen opintovuosi

Toteutus

Opintojakso koostuu ennakkotehtävästä (1 op), lähiopetuksesta ja siihen liittyvästä itsenäisestä työstä (4 op) sekä itsenäisesti tehtävästä omaan työyhteisöön liittyvästä palveluiden kehittämishankkeesta (5 op).

Arviointi

Opintojakso arvioidaan asteikolla 1-5, täydennettävä. Tuotoksena arvioidaan palveluiden kehittämissuunnitelma ja toteutushanke

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Asikainen J. & Kenni M. 2011. Kohti uuden sukupolven organisaatioita. Esimerkkejä kuntien prosessimaisesta toiminnasta. Oy Audiapro Ab & Suomen Kuntaliitto. Helsinki. ISBN 978-952-213-782-1.
- Elinkeinoelämän keskusliitto. Oivallus, loppuraportti, 2011 http://ek.multiedition.fi/oivallus/fi/liitetiedostot/Oivallus_loppuraportti_web.pdf
- Grönroos, C. 2010. Palveluiden johtaminen ja markkinointi. Helsinki: WSOY.
- Hiltunen, M., Karjalainen, T., Mannio, L., Pättiniemi, P., Pötry, J., Savolainen, A., Tainio, J., Tirkkonen, T. & Välke, R. 2007. Hyvinvointiyrittäjän liiketoimintaopas. Ammatinharjoittajasta yrittäjäksi. Helsinki: Tietosanoma.
- Huuhtanen, P. & Tuomivaara, S. 2010, Tilaten ja tuottaen – kuntapalvelujen toimintatapa-uudistus. Helsinki: Työterveyslaitos
- Niiranen, V., Lumijärvi, I. & Stenvall, J. (toim) 2005. Kuntapalvelujen tuloksellisuuden arviointi. Tasapainotettu mittaristo kunnallisissa organisaatioissa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ok-opintokeskus. Palvelutoiminnan pelisäännöt järjestötyössä. http://www.ok-opintokeskus.fi/sites/default/files/Palvelutoiminnan_pelisaannot_jarjestotyossa.pdf
- Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.

5.4 OPINNÄYTETYÖ 30 op

Tavoite

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistehtävä tai soveltava tutkimus, jossa korostuu toimialan työelämän yhteisöjen kehittäminen, alueellinen kehittäminen sekä valmius itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön. Opinnäytetyö rakentuu ylempään ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissa hankittavan osaamisen ja omakohtaisen teoreettisesti koetellun työelämäkokemuksen perustalle, ja se tehdään pääsääntöisesti yksilötyönä. Prosessissa korostuu opiskelijan, työelämän ja ammattikorkeakoulun yhteisöllinen vuorovaikutus niin aiheenvalinnan, toteutustavan kuin tavoitteidenkin osalta.

Opinnäytetyöopinnoissa opiskelija osoittaa kykynsä (taitotietonsa) yhteisöjen kehittämistä koskevan tutkimustiedon ja ammattikäytänteiden seuraamiseen, kriittiseen arviointiin ja soveltamiseen. Opiskelija osaa tunnistaa yhteisöjen kehittämistarpeita ja tuottaa uutta tietoa tai käytänteitä, joilla yhteisöjä voidaan kehittää. Opiskelija osoittaa opinnäytetyöopinnoissaan hallitsevansa toimialansa kannalta oleelliset tutkimus- ja kehittämismenetelmät ja osaavansa soveltaa niitä alueellisessa kehittämisessä. Opiskelija

osoittaa myös valmiutensa itsenäiseen vaativaan asiantuntijatyöhön ja innovatiiviseen ratkaisujen löytämiseen yhdistelemällä eri menetelmiä ja eri alojen tietoa. Opiskelija ymmärtää opinnäytetyön olevan osa ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

Sisältö

- tutkimuksellisen kehittämistehtävän ideointi ja rajaus
- aineiston kerääminen ja analysointi
- tutkimuksellinen kehittämistehtävän raportointi
- seminaariesitykset

Ajoitus

Ensimmäinen ja toinen opintovuosi

Toteutus

Opinnäytetyö 1 (3 op)
Opinnäytetyö 2 (5 op)
Opinnäytetyö 3 (22 op)

Opinnäyteopinnot etenevät lähijaksojen sekä itsenäisen etäjäksotyöskentelyn vuorotteluna. Opinnäytetyötä tuetaan ryhmä- ja yksilöohjauksella.

Lähijaksoihin sisältyvissä seminaareissa opinnäytetyötä viedään eteenpäin perinteisellä seminaarityöskentelytavalla, vertaisarvioijan kommentein ja työstä vertaisryhmässä keskustellen. Suoritusmerkinnän saaminen seminaareista edellyttää seminaarityön laatimista ja sen esittelyä, vertaisarvioinnin tekemistä sekä seminaaripäiviin osallistumista. Samasta aihepiiristä opinnäytetyötä tekevät muodostavat yhteisen vertaisoppimisryhmän, joka tukee opinnäytetyöskentelyä etenkin etäjaksoilla.

Opinnäytetyöopintoihin sisältyvät myös opinnäytteen aiheen hyväksytyt, seminaariesitykset ja raportointi. Ohjauksen tueksi voidaan pyytää ja sopia työn toimeksiantajan tai työelämän edustajan kanssa työelämäohjaajan nimeämisestä.

Arviointi

Opinnäytetyöstä kirjoitetaan sanallinen arviointi ja se arvioidaan asteikolla suoritettu tyydyttävästi (1–2), suoritettu hyvin (3–4) tai suoritettu kiitettävästi (5). Opinnäytetyön arvioi kaksi oppilaitoksen opetushenkilöstöön kuuluvaa arvioijaa. Heistä toinen on opinnäytetyön ohjaaja ja toinen koulutusohjelman yliopettajien määräämä arvioija. Arvioijaksi voidaan määrätä oppilaitoksessa toimiva yliopettaja tai lehtori, jonka osaamisalueeseen arvioitava opinnäyte kuuluu.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

Määritellään opinnäytetyön perusteella.

5.5 VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT 5 op

Vapaasti valittavien opintojen osalta opiskelija syventää ja laajentaa asiantuntijuuttaan, ammatillista ja persoonallista osaamistaan HOPS:n valintojen mukaisesti. Opinnoista päätetään hopsauksen yhteydessä. HUMAKin järjestämien mahdollisuuksien lisäksi vastaavantasoisia suorituksia ja valintoja voi tehdä myös muualta.

Humanistinen ammattikorkeakoulu tarjoaa ylemmän AMK-tutkinnon opiskelijoille koulutusohjelmaan sopivia vapaasti valittavia opintoja seuraavasti:

- Johtaminen (5 op)
- erikseen sovittava ja määriteltävä osallistuminen HUMAKin tutkimus- ja kehittämishankkeissa tehtävään oppimiseen
- mahdollisesti myös muiden HUMAKin YAMK-koulutusohjelmien tarjonnan hyödyntämistä oman Hopsin ja valinnan mukaan. Näistä tiedotetaan tarkemmin elokuussa 2012 opintojen alkaessa.

5.5.1. Johtaminen 5 op

Tavoite

Opintojakson tavoitteena on johtamis- ja organisaatioteorioiden ja -mallien avulla paneutua humanistisen ja kasvatusalan /järjestö- ja nuorisotyön johtamisen edellytyksiin ja vaatimuksiin. Opiskelija ymmärtää toimintakulttuurin ja toimialan arvoperustan merkityksen organisaation ja henkilöstön johtamisessa ja osaa arvioida niiden nykytilaa ja kykenee käynnistämään kehittämistoimia. Opiskelija kykenee tunnistamaan oman johtamisen osaamisen ja osaa kehittää omaa osaamistaan johtajuudessa.

Sisältö

- johtamis- ja organisaatioteoriat, johtajuuden tutkimus
- oman johtajuuden tunnistaminen ja kehittämisen painopisteet
- toimialan johtamisen etiikka ja arvopohja
- moninaisten työorganisaatioiden johtaminen

Ajoitus

Toisen opintovuoden kevät

Toteutus

Lähiopetus 2 op, itsenäinen työ 3 op (oman johtajuuden kehittämissuunnitelma)

Arviointi

Opintojakso arvioidaan asteikolla 1-5, täydennettävä. Tuotoksena arvioidaan oman johtajuuden perusteltu kehittämissuunnitelma.

Kaikille yhteinen kirjallisuus

- Antikainen, E-L, 2005, Kasvuorientoitunut ilmapiiri esimiestyön tavoitteena, Tapaustutkimus ammattikorkeakoulussa. Acta Universitas Tamperensis 1088. Tampere: Tampere University Press.
- Drucker, P. F. 2008. Voittoa tavoittelemattoman organisaation johtaminen: käytäntö ja periaatteet. Helsinki: Talentum

- Heiskanen, E. & Salo, J. 2007. Eettinen johtaminen. Tie kestävään menestykseen. Helsinki: Talentum
- Kaski, S. & Kiander T. Tunnejohtajuus – kuuntelua ja vaikuttamista. Helsinki: Edita.
- Kaski, S. & Kiander T. Minä johtajana – Itsetuntemuksesta toimivaan johtajuuteen. Helsinki: Edita.
- Kets de Vries Manfred Johtaja terapeutin sohvalla – Lisää tunneälyä organisaatioon. Helsinki: Edita.
- Kärkkäinen, M. 2005. Yhteisöllinen johtaminen esimiehen työvälineenä. Helsinki: Edita.
- Romppainen, B & Kallasvuo, A. 2011. Johtajuuden rakentuminen. Eväitä lähijohtamiseen. Helsinki: Kansanvalitusseura.
- Sutinen, P. 2012. Johtajana kehittymisen olemus kunta-alan johtajan kokemana. Acta nr 233. Suomen kuntaliitto
- Sädevirta, J. 2004. Henkilöstöjohtamisen ja sen tutkimuksen kehittyminen. Henkilöstöhallinnollisesta johtamisesta ihmisvoimavarojen strategiseen johtamiseen. Tykes. Raportteja 35. TAI Vesterinen, P. (toim.). 2006. Työhyvinvointi ja esimiestyö. Helsinki: WSOY.

LIITE 1

Koulutusohjelman kompetensseja koskevien osaamisalueiden tarkempi kuvaus (ECTS-projektin suositus 2006)

Yhteisöpedagogi YAMK -tutkinnon yleistä työelämäosaamista kuvaavat kompetenssit

Yleiset kompetenssit

(Generic competences)

Osaamisalueen kuvaus, ylempi amk -tutkinto

(Description of the competence, master level)

Y1. Itsensä kehittäminen

(Learning competence)

1. osaa monipuolisesti ja systemaattisesti arvioida omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan sekä määritellä osaamisensa kehittämistarpeita
2. kykenee jatkuvaan oppimiseen sekä ymmärtää ja ohjaa tavoitteellisesti omaa oppimisprosessiaan
3. kykenee yhdessä oppimiseen ja opitun jakamiseen erilaisissa asiantuntijayhteisöissä
4. kykenee toiminaan aloitteellisesti sekä ennakoimaan muutoksia ja muutostarpeita
5. osaa suunnitella, organisoida ja kehittää omaa toimintaansa

Y2. Eettinen osaaminen

(Ethical competence)

1. osaa soveltaa oman alansa arvoperustaa ja ammattieettisiä periaatteita asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä
2. ottaa vastuun omasta toiminnastaan ja toimii sovittujen toimintatapojen mukaisesti
3. osaa soveltaa kestävän kehityksen periaatteita omassa toiminnassaan ja tuntee organisaationsa yhteiskuntavastuun
4. osaa ottaa muut huomioon toiminnassaan ja tehdä ratkaisuja ottaen huomioon yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmat

Y3. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen

(Communication and social competence)

1. kykenee toisten kuuntelemiseen sekä asioiden kirjalliseen, suulliseen ja visuaaliseen esittämiseen erilaisille kohderyhmille
2. osaa toimia erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa sekä osaa organisoida ja luoda ammatillisia verkostoja
3. ymmärtää ryhmä- ja tiimityöskentelyn periaatteet ja osaa työskennellä yhdessä toisten kanssa monialaisissa työryhmissä sekä johtaa niitä
4. osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniiikkaa omassa työssään
5. Kykenee tuottamaan omalta alaltaan hyödynnettävissä olevaa asiantuntijatietoa

Y4. Kehittämistoiminnan osaaminen

(Development competence)

1. osaa hankkia ja käsitellä oman asiantuntijuusalueen ja lähialueiden tietoa sekä kykenee kriittiseen tiedon arviointiin ja kokonaisuuksien hahmottamiseen sekä uuden tiedon luomiseen
2. hallitsee tutkimus- ja kehitystoiminnan menetelmiä sekä osaa itsenäisesti

toteuttaa alaa kehittäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita

3. tuntee projektitoiminnan osa-alueet, osaa toimia projektitehtävissä ja johtaa niitä

4. toimii aloitteellisesti ja kehittävän työtavan mukaisesti sekä osaa käynnistää ja toteuttaa muutosprosesseja

5. kykenee luovaan ja innovatiiviseen ongelmanratkaisuun ja päätöksentekoon työssään

6. osaa ohjata ja kouluttaa toisia

Y5. Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen

(Organizational and societal competence)

1. tuntee oman kulttuurituotannon alan yhteiskunnallis-taloudellisia yhteyksiä

2. tuntee ja osaa hyödyntää yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia

3. tuntee työelämän toimintakulttuuria ja kykenee osallistumaan organisaatioiden toiminnan koordinointiin, kehittämiseen ja johtamiseen

4. osaa arvioida työyhteisön toimintaa sekä suunnitella, organisoida ja kehittää toimintaa työelämän muuttuvissa tilanteissa

5. kykenee hahmottamaan laajoja kokonaisuuksia ja asioiden välisiä syy-seuraussuhteita sekä kykenee toimimaan rajallisen tiedon pohjalta monialaista

osaamista vaativissa tilanteissa

Y6. Kansainvälisyysosaaminen

(International competence)

1. omaa oman alan työtehtävissä ja niissä kehittymisessä tarvittavan yhden tai kahden vieraan kielen kirjallisen ja suullisen taidon

2. ymmärtää kulttuurieroja ja kykenee toimimaan kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä

3. osaa soveltaa oman alansa kansainvälistä tietoa ja osaamista

4. omaa yleiskuvan ammatillisen tehtäväalueen asemasta ja merkityksestä kansainvälisessä toimintaympäristössä

ARENE RY:N SUOSITUS AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISIKSI KOMPETENSSEIKSI (2010)

a.) Oppimisen taidot

- osaa monipuolisesti ja tavoitteellisesti arvioida ja kehittää asiantuntijuuttaan
- osaa hankkia, käsitellä, tuottaa ja arvioida tietoa kriittisesti ja eri alojen näkökulmista
- kykenee ottamaan vastuuta yhteisön tavoitteellisesta oppimisesta

b.) Eettinen osaaminen

- kykenee ottamaan vastuuta yhteisön toiminnasta ja sen seurauksista
- osaa soveltaa alansa ammattieettisiä periaatteita asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä
- osaa tehdä ratkaisuja ottaen huomioon yksilön ja yhteisön näkökulmat
- osaa edistää tasa-arvoisuuden periaatteiden toteutumista työ-yhteisössä
- osaa edistää kestäväen kehityksen periaatteiden ja yhteiskuntavastuun toteutumista
- kykenee johtamaan yhteiskunnallisesti vaikuttavaa toimintaa eettisiin arvoihin perustuen

c) Työyhteisöosaaminen

- osaa kehittää työyhteisön toimintaa ja työhyvinvointia
- osaa kehittää työelämän monialaista viestintää ja vuorovaikutusta
- osaa soveltaa tieto- ja viestintäteknikkaa tehtävissään
- osaa luoda verkostoja ja kumppanuuksia
- osaa johtaa ja uudistaa toimintaa monimutkaisissa ja ennakoimattomissa toimintaympäristöissä
- kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä, johtamistehtävissä tai yrittäjänä

d) Innovaatioosaaminen

- osaa tuottaa uutta tietoa ja uudistaa toimintatapoja yhdistäen eri alojen osaamista
- osaa johtaa projekteja
- osaa johtaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeita sekä hallitsee tutkimus- ja kannattavaa toimintaa kehitystoiminnan menetelmiä
- osaa kehittää asiakaslähtöistä, kestäväää ja taloudellisesti

e) Kansainvälistymisosaaminen

- kykenee kansainväliseen viestintään työtehtävissään ja toiminnan kehittämisessä
- osaa toimia kansainvälisissä toimintaympäristöissä
- osaa ennakoida kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia omalla ammattialallaan

LIITE 2**Humanistinen ja kasvatustieteellinen / NYKYISET KOULUTUSOHJELMAKOHTAISET KOMPETENSSIT JA ERITYISOSAAMISPROFIILI**

KOULUTUSOHJELMA	Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma
TUTKINTO	Humanistisen alan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
AMMATTIKORKEAKOULU	Humanistinen ammattikorkeakoulu

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Koulutusohjelman profiili on yhteisöjen kehittämiseen tähtäävän osaamisen syveneminen ja vahvistuminen. Painopiste on kehittämisen osaamisen ja uudenlaisten toimintamallien luomisen edellytysten vahvistamisessa. Koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa erityisasiantuntijoita ja kehittäjiä, jotka osaavat kehittää, johtaa, valmentaa ja innostaa erilaisia yhteisöjä ja yhteisöllisiä prosesseja, käyttää ja soveltaa menetelmiä, jotka edistävät yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia. Tavoitteena on antaa valmiuksia käyttää tutkivaa ja kehittävää työtä työelämän muutosprosessien hallinnassa sekä verkottua ja soveltaa osaamistaan kansainvälisissä ympäristöissä ja monikulttuurisessa työssä. Koulutus vahvistaa oman elinikäisen oppimisen ja ammattitaidon ylläpitämistä sekä persoonallisia vuorovaikutus- ja viestintätaitoja.

Koulutusohjelman erityisosaamisalueita ovat

- yhteisöllisten prosessien kehittäminen ja johtaminen,
- tutkiva- ja kehittävän työote = tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä
- persoonallinen pedagoginen osaaminen.

Koulutusohjelmakohtainen erikoisosaaminen

Osaamisprofiili ja osaamisalueen (tiedollinen ja taidollinen) kuvaus

- Yhteisölliset prosessit: Osaa johtaa ja kehittää sekä innostaa erilaisia yhteisöjä ja yhteisöllisiä prosesseja. Osaa käyttää ja soveltaa erilaisia kehittämismenetelmiä, jotka edesauttavat yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia. Ymmärtää monikulttuurisuuden ja KV-yhteistyön merkityksen yhteisöjen kehittämisen osana.
- Tutkiva ja kehittävä työote: Osaa käyttää erilaisia tutkivan- ja kehittävänäytönteiden menetelmiä ja pystyy edistämään niiden avulla toimialamme työelämän muutosprosessien hallintaa yhteisöjen kehittämistyössä. Hallitsee ratkaisukeskeiset, yhteisölliset ja osallistavat työmenetelmät. Kykenee tiedon kriittisen reflektoinnin ja arviointitaitojen avulla osallistumaan ja uudenlaisten käytänteiden innovointiin yhteisöissä.
- Persoonallinen pedagoginen osaaminen: Osaa käyttää ja hyödyntää persoonallisia vuorovaikutus- ja viestintätaitoja. Ymmärtää ihmisen toiminnan perusteet ja osaa ohjata ja tukea erilaisia kasvuprosesseja.

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelman matriisimalli opetussuunnitelmatyön jäsenyyksenä

1. OPINTOVUOSI	Yhteisölliset prosessit	Tutkiva ja kehittävä työote	Persoonallinen pedagoginen osaaminen
Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu	X		
Yhteisöt ja yhteisöllisyys	X	X	
Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät	X	X	
Tutkimusosaaminen		X	
Pedagoginen osaaminen		X	X
Palvelujen tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen	X	X	
2. OPINTOVUOSI			
Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä			X
Viestintä ja vuorovaikutus	X		X
Vapaasti valittavat opinnot			
Opinnäytetyö		X	

Yleiset työelämäkompetenssit opintojaksoittain

OPINTOJAKSOT								
Osaamistavoitteet	Yht.	Palv.	KV.	Ke h.	Ped.	Viest.	Ammk asv.	Opin/T ut
Itsensä kehittäminen	X	X	X	X	X	X	X	X
Eettinen osaaminen	X		X		X	X	X	X
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen	X			X	X	X		X
Kehittämistoiminnan osaaminen	X	X		X	X			X
Organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen		X		X				
Kansainvälisyysosaaminen	X		X			X		

Yht. = Yhteisöt ja yhteisöllisyys

Palv. = Palveluiden tuottamisen ja palveluprosessien kehittäminen

KV. = Toimiminen kansainvälisessä työ- ja toimintaympäristössä

Keh. = Työorganisaation kehittäminen ja kehittämismenetelmät

Ped. = Pedagoginen osaaminen

Viest. = Viestintä ja vuorovaikutus

Ammkas. = Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu

Opin. = Opinnäytetyöopinnot

Tut = Tutkimusosaaminen

LIITE 3

Taulukko 1. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon osaamistason kuvaus Euroopan korkeakoulualueella (EQF).

	Tiedot	Taidot	Kompetenssit
Level 7 Master-taso Keskeiset oppimistulokset	Pitkälle erikoistuneet ja omaperäisen ajattelun mahdollistavat tiedot, jotka vastaavat osittain työ- tai opintoalan kärkiosaamista. Kriittinen tietoisuus alan ja eri alojen rajapintojen tietoihin liittyvistä kysymyksistä.	Erikoistuneet ongelmanratkaisutaidot, joita tarvitaan tutkimuksessa ja/tai innovaatiotoiminnassa uuden tiedon ja toimintatapojen kehittämiseen ja eri alojen tietojen yhdistämiseen.	Kyky johtaa ja uudistaa toimintaa monimutkaisissa ja vaikeasti ennakoitavissa ja uutta strategista lähestymistapaa vaativissa työ- ja opiskeluympäristöissä. Kyky ottaa vastuuta ryhmien ammatillisen osaamisen ja työkäytäntöjen kehittämisestä ja/tai toiminnan strategisesta arvioinnista.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys National Qualifications Framework (NQF)

Tasojen edellyttämä osaaminen on kansallisen viitekehysten luonnoksessa kuvattu seuraavasti:

NQF, taso 7

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto

Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. Ymmärtää alan ja eri alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. Kykenee ratkaisemaan vaativia ongelmia tutkimus- ja/tai innovaatiotoiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja.

Kykenee työskentelemään itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä tai yrittäjänä. Kykenee johtamaan ja kehittämään monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Kykenee johtamaan asioita ja/tai ihmisiä. Kykenee arvioimaan yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. Kykenee kartuttamaan oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaamaan muiden kehityksestä.

Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Kykenee vaativaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

LIITE 4

Opintojaksojen oheiskirjallisuutta. Lisäksi oheiskirjallisuutta päivitetään kunkin opintojakson alussa.

Liitteessä ei ole kaikkien opintojaksojen oheiskirjallisuutta. Näiden opintojaksojen oheiskirjallisuus ilmoitetaan kunkin opintojakson alussa.

Itsensä kehittäminen ja ammatillinen kasvu 5 op

- Ericsson, K. A., Charness, P. J., Feltovich, P. J., & Hoffmann, R. R. (Eds.). 2006. *The Cambridge handbook of expertise and expert performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eteläpelto, A., Collin, K. & Saarinen, J. (toim.) 2007. Työ, identiteetti ja oppiminen. Helsinki: WSOY.
- Helakorpi, S. 2005. Työn taidot; ajattelua, tekoja ja yhteistyötä. HAMK. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Saarijärven Offset Oy.
- Kalli, P. & Malinen A. (toim.) 2005. Konstruktivismi ja realismi - Aikuiskasvatuksen 45. vuosikirja 2005.
- Karjalainen, M. & Heikkinen, H. L. T. & Huttunen, R. & Saarnivaara, M. 2006. Dialogia ja vertaisuus mentoroinnissa. *Aikuiskasvatus* 26 (2006):2.
- Mattila, P. 2008. Otollinen tilaisuus. Miten tarttua muutokseen. Helsinki: Talentum. Otavan kirjapaino.
- Palonen, T. & Gruber, H. 2010. Satunnainen, rutiininomainen ja tietoinen osaaminen. Teoksessa K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä (toim.) 2010. *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus – Koulutuksen ja työelämän näkökulmia*. Helsinki: WSOYpro, 41-56.
- Poikela, E. (toim.) 2005. Osaaminen ja kokemus: työ, oppiminen ja kasvatus. Tampere: Tampere University Press.
- Rantanen, J. 2011. Tunteella. Voimaa tekemiseen. Helsinki: Talentum.
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Porvoo: WSOY.
- Ruohotie, P. & Ripatti, A. 2006. Asiantuntijuus – ammatillista kasvua. Teoksessa S. Soikkeli, M. Haapasilta & L. Siikaniemi. *Näkökulmia ammatilliseen kasvuun*. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tampere, 11-13.
- Ruokonen, J. 2009. Nopeammin. Helsinki: Talentum.
- Sallila, P. (toim.) 2003. Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus - Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Viestintä ja vuorovaikutus 5 op

- Coleman, D. 2009. Sosiaalinen äly. Helsinki: Otava.
- Collier, M., J. 2001. *Constituting Cultural Difference Through Discourse*. Thousand Oaks: SAGE
- Estola, E, Kaunisto, S-L., Keski-Filppula, U., Syrjälä, L & Uitto, M. 2007. Lupa puhua. kertomisen voima arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Griffin, Emory A. 2006. *A first look at communication theory*. 6. painos. Boston. McGrawHill.
- Huhtinen, P. 2002. *Näkökulmia neuvotteluihin ja palavereihin*. Tampere: Monvire kustannus.
- Hämäläinen, V. & Maula, H. 2004. *Strategiaviestintä*. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- Juholin, E. 2002. *Communicare. Viestintä strategiasta käytäntöön*. Helsinki: Inforviestintä.

- Kim, Y. Y., 2001. *Becoming Intercultural. An Intergrative Theory of Communication and Cross-Cultural Adaptation.* Sage.
- Mattila, K, P. 2008. *Arvostava kohtaaminen: arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Miettinen, S. & Torkki, J. 2008. *Neuvotteluvalta - miten tulen huippuneuvottelijaksi.* Helsinki: WSOY.
- Olkinuora, H. 2006. *Minne menet media?* Helsinki: Taloustieto.
- Ranne, J. 2006. *Anna palaa!: käytännön palautetaitokirja.* Helsinki. Hakapaino.
- Toivakka, S. & Maasola, M. 2011. *Itsetunto kohdalleen. Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Uusitalo, L. & Joutsenvirta, M. (toim.) 2009. *Kulttuuriosaaminen: tietotalouden taitolaji.* Helsinki: Gaudeamus.
- Åberg, L. 2006. *Johtamisviestintää!* Jyväskylä: Gummerus

Pedagoginen osaaminen 5 op

- Aittola, T. & Eskola, J. & Suoranta, J. (toim.) 2007. *Kriittisen pedagogiikan kysymyksiä.* Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos.
- Dominicé, P. 2000. *Learning from our lives: using educational biographies with adults.* San Francisco: Jossey-Bass.
- Freire, P. 2005. *Sorrettujen pedagogiikka.* Tampere: Vastapaino.
- Frisk, T. 2005. *Koulutuksen arviointi kouluttajan ja henkilöstön kehittäjän työssä.* Helsinki: Educa-instituutti Oy.
- Giroux, H. & McLaren, P. 2001. *Kriittinen pedagogiikka.* Helsinki: Vastapaino.
- Jarvis, P. 2008. *Democracy, lifelong learning and the learning society: active citizenship in a late modern age.* London: Routledge.
- Laine, K. 2005. *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa.* Helsinki: Otava.
- Malinen, A. 2000. *Towards the essence of adult experiential learning. A reading of the theories of Knowles, Kolb, Mezirow, Revans and Schön.* Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Polo, S. 2004. *Minästäkö kaikki riippuu? Ammatillisen aikuisopettajan valmiudet selviytyä muuttuvassa toimintaympäristössä.* Tampere: Tampere University Press. <http://acta.uta.fi/teos.phtml?10701>
- Rauste-von Wright, M. & Von Wright J. & Soini T. 2003. *Oppiminen ja koulutus.* Helsinki: WSOY.
- Sallila, P. (toim.) *Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja.* Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Skinnari, S. 2004. *Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä.* Juva: PS-Kustannus.
- Suoranta, J. 2005. *Radikaali kasvatus.* Helsinki: Gaudeamus.
- Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. *Didaktiikan perusteet.* Helsinki: WSOY.
- Visanti, M-L., Järnefelt, H. & Bäckman P. (toim.). 2006. *Luovuuspedagogiikka.* Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/46875_luovuuspedagogiikka.pdf ja <http://www.tehnologia.ee/Luovuuspedagogiikka.pdf>

Työorganisaatioiden kehittäminen ja kehittämismenetelmät 5 op

- Aaltonen, K. & Lindroos, P. 2012. *Työelämän tarkoitus.* Hämeenlinna: Talentum.
- Gardner, H., Csikszentmihalyi, M. & Damon, W. 2001. *Good work: when excellence and ethics meet.* New York. Basic Books.
- Heikkilä, J. & Heikkilä, K. 2001. *Dialogi – Avain innovatiivisuuteen.* Vantaa: WSOY

- Helakorpi, S. 2006. Koulutuksen kehittävä arviointi. Työkaluja osaamisen johtamiseen. HAMK. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 4/2006.
- Hirvihuhta, H. & Litovaara, A. 2003. Ratkaisun taito. Helsinki: Tammi.
- Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hätönen, H. 2007. Osaamiskartoituksesta kehittämiseen. 5.painos. Helsinki: Educa-instituutti Oy.
- Juuti, P & Virtanen, P. 2009. Organisaatiomuutos. Helsinki: Otava.
- Mattila, P. 2007. Johdettu muutos: avaimet organisaation hallittuun uudistumiseen. Helsinki: Talentum.
- Multanen, L., Bredenberg, K., Koskensalmi, S., Lauttio, L-M. & Pahkin, K. (toim.) 2004. Parempi työyhteisö – avaimia kehittämiseen. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Mäkinen, J., Olkinuora, E., Rinne, R., Suikkanen, A. (toim.) 2006. Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Helsinki: PS-kustannus.
- Mäkirintala, E. 2011. Luova ote huippusuoritukseen. Resonanssi ratkaisee. Helsinki: Talentum.
- Ollila, M-R. 2002. Erheitä ja virheitä. Helsinki: WSOY.
- Punkanen, T. 2009. Työnohjaus muutoksen moottorina. Helsinki: Tammi.
- Schulze, Ralf ja Roberts, Richard D. (toim.) 2005. Emotional intelligence: an international handbook. Cambridge: Hogrefe & Huber.
- Sihvola, J. 2004. Maailmankansalaisen etiikka. Helsinki. Otava.
- Silvennoinen, M. 2006. Onnistu alaisena: näin johdan esimiestäni ja itseäni. Helsinki: Tammi.
- Sydänmaalakka, P. 2009. Jatkuva uudistuminen. Luovuuden ja innovatiivisuuden johtaminen. Hämeenlinna: Talentum.
- Sydänmaanlakka, P. 2000 tai 2006. Älykäs organisaatio. Helsinki: Talentum.
- Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita.
- Stähle, P. & Wilenius, M. 2006. Luova tietopääoma: tulevaisuuden kestävä kilpailuetu. Helsinki: Edita
- Valpola, A. 2004. Organisaatiot yhteen. Muutosjohtamisen käytännön keinot. Helsinki: WSOY.
- Viitala, R. 2005. Johda osaamista! Helsinki:Inforviestintä.
- Viljanlahti, S. 2009. Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum Media
- Virkkunen, J., Engeström, Y., Pihlaja, J. & Helle, M. 1999 tai uudempi. Muutoslaboratorio. Uusi tapa oppia ja kehittää työtä. Helsinki: Työministeriö.
- Ylikoski, K. & Ylikoski, M. 2009. Työyhteisö muutosmurroksessa. Ihmisyyss muutoksen kohtaamisessa ja johtamisessa. Helsinki: Työsuojelukeskus.

Tutkimusosaaminen 5 op

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Heikkinen, H. L. T. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Teemahaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus: kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

- Laine, M. & Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.
- Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2011. Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen (4. painos). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Opetusta tukeva oheiskirjallisuus

- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hurting, J. & Laitinen, M. & Uljas-Rautio, K. (toim.) 2010. Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. PS-kustannus: Jyväskylä
- HUMAK: Opinnäytetyöopas. Ylempi AMK-tutkinto.
- Kakkuri-Knuuttila, M-L & Heinlahti, K. 2006. Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.